

Др Иштван Фејеш, редовни професор
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду

CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA-CORPUS DELICTI

Сажетак: *Corpus delicti* је важан инстинкт Терезијане. Његово утврђивање је био услов (бар у принципу) да испраћа из фазе генералне инквизиције (која се не води против одређеног лица) пређе у фазу специјалне инквизиције (уверене против одређеног лица). Обавеза утврђивања *corpus delicti* је пречувала остварање специјалне инквизиције на основу слабих, несигурних доказа. Због тога је *corpus delicti* требао бити значајна гаранција за осумњиченог и ограничење самовоље феудалног суда.

Поред одредаба оштрих карактера (појам, подела и сл.), Законик садржи и уједињава о утврђивању *corpus delicti* у погледу бројних кривичних дела. Ове одребе имају шири значај, јер су у њима регулисани важни процесни инстинкти као што је вештачење, увиђај итд. и наовештавају будућу улогу материјалних доказа у доказивању у кривичном поступку.

Кључне речи: Терезијана, *corpus delicti*

I УВОД

1. Увођење инквизиторског поступка у континенталној Европи

Оптужни поступак заснован на племенским традицијама и верско-магијским елементима, након многовековне примене у западној Европи, у доба зрелог феудализа XIII-XIV века, све више постаје сметња друштвеном развоју. Снажни друштвено-економски процеси који су довели до ренесансе (оживљавање привреде, трговине, раст броја становника, све већа покретљивост људи и идеја, итд.) захтевали су све снажније да кривична дела систематски сузбија држава и тако ефикасно штити живот, имовину и друга добра људи, од све опаснијег и масовнијег крими-

налитета. То је био неопходан услов даљег развоја друштва. Из бројних разлога, традиционални оптужни поступак је све мање задовољавао ову потребу. Легитимитет поступка се заснивао на верским парадигмама и другим ирационалним елементима. Они су све више губили на снази у то доба, што је доводило у питање легитимност целог поступка. Већ само због тога је била неопходна реформа и укидање овог поступка у целини. Два основна начела старог поступка су били посебно наглашен, горући проблем, јер су конкретно они у највећој мери онемогућавали систематско и ефикасно сузбијање криминалитета: оптужни карактер поступка и ирационални доказни систем. Ова два елемента сваки за себе али, нарочито у својој укупности су потпуно онемогућавали ефикасну борбу против све опаснијег и масовнијег криминалитета. Поступак се водио по тужби оштећеног¹, који је или тужио или није, имајући у виду своје *сојсџивене* интересе, а не зеједнице. Пошто су се учинилац и оштећени скоро увек могли нагодити, до кривичног поступка је ретко долазило, тако да су и учиниоци тешких кривичних дела остајали некажњени, што је стварало незадовољство људи и несигурност у погледу живота, имовине, части и других вредности.

Са друге стране, ирационални доказни систем (заклетва, божји судови, судски двобој) био је апсолутно непогодан да се утврди да ли је осумњичени стварни кривац. А

Због тога је реформа кривичног поступка била горући проблем у тадашњој Европи. Упркос томе, законодавна реформа је каснила. Немајући куд, судска пракса немачких земаља је нагомилане проблеме почела сама решавати, прихватањем једног модела поступка, који је изграђен у теорији и пракси северне Италије са ослоном на римско–канонски поступак. Овај поступак назван «истражни» или «инквизиторски», се покретао по *службеној дужности*, а доказни систем се заснивао на *рационалним доказима* (исказ окривљеног, сведока, исправе итд). Најзначајнија средњовековна кривичноправна кодификација, Каролина (1532.г.) је у суштини само преточила у законску форму већ постојећу судску праксу. Но, без обзира на то, она је имала велики утицај на развој кривичног поступка у следећа три столећа. У континенталној Европи су доношени кривични поступници по

¹ Објективно гледано избора и није било. Све до ренесансе централна власт и државни апарат су били слаби, неразвијени и неефикасни. Због тога је држава хтела или не, морала препустити кривични прогон оштећеном и његовом племену или роду. У доба касног феудализма, нарочито у апсолутистичким системима, државни апарат је као битни ослонац власти апсолутног владара, достигао такав степен развијености, да је постао способан за систематски и ефикасан прогон учинилаца кривичних дела. Поред тога кривични прогон у приватним рукама је био апсолутно неспојив са идејом апсолутне власти. Кривично право суђе није могло остати ван контроле апсолутног владара.

њеном узору и инквизиторски тип поступка је постао доминантан у континенталној Европи све до краја XVIII века.

Constitutio Criminalis Theresiana² је «средња генерација» поступника који су донесени по угледу на Каролину. ССТ скоро у потпуности елиминисе приватну тужбу ,сводећи је на свега два случаја,а у свим осталим случајевима поступак се покретао по *службеној дужности*.

Инквирент (истражни судија) је покретао поступак ако је на *било који начин сазнао* за извршење кривичног дела. То су могле бити и разне гласине, денунцијације и сл. Поступак се на почетку водио ради утврђивања да ли је дело стварно извршено и ради утврђивања околности дела (*inquisitio in delictum*) у форми генералне инквизиције и само ако је сакупљено довољно доказа о извршеном делу сажетих у форми *corpus delicti* ,могла је отпочети следећа фаза управљена против конкретног лица (*inquisitio in delinquentem*), у форми специјалне инквизиције. Значи, услов преласка поступка из фазе генералне у специјалну инквизицију (бар у принципу) је било утврђивање *corpus delicti*. Глава 26. ССТ је посвећена том питању и носи наслов “*Извиђање да ли је дело стварно извршено или о corpora delicti*”.

Учење о *corpus delicti* је било врло значајно за средњевековно феудално право. Оно је била прекретница у организовању истраге. Довео је до поделе дотад јединствене истраге на генералну и специјалну инквизицију. Поред великог значаја за сам ток поступка, ове одредбе су биле врло значајна гаранција за окривљеног, јер нису допуштале да се поступак настави без озбиљнијих доказа. Тако је спречавао да се поступак настави на основу гласина или неких других слабих доказа. Но бројни изузеци су знатно слабили ову гаранцијалну функцију овог института

Одредбе о *corpus delicti* су врло значајне и из других разлога. Њима се регулишу бројни важни институти кривичног поступка, мада у некој неарзвијеној ембрионалној форми : увиђај, ексхумација, унутрашња правна помоћ, реконструкција, вештачење, одузимање предмета итд. Оне одражавају јачање свести о значају материјалних доказа у кривичном поступку. У ранијим периоду они су били занемарени , јер због неразвијености науке није могао бити искоришћен њихов информациони потенцијал. Доба када је донета Терезијана је почетак научне, индустријске и културне револуције. Иако је Аустрија била на периферији тих догађаја , изгледа да је законодавац наслућивао какве ће последице имати научни развој у односу на ма-

² Приказан је на основу издања: CONSTITUTIO CRIMINALIS THERESIANA oder der Römisch-Kaiserl. zu Hungarn und Böhmeim u.u. Königl. Apost. Majestaet Mariae Theresiaiae Erzherzogin zu Oesterreich ,etc.etc. peinliche Gerichtsordnung . Издавач Johan Thomas Edlen von Trattern, Wien, 1769.

.У даљем тексту цитирано као: ССТ

теријалне доказе и уопште на доказивање у кривичном поступку и значајну пажњу посвећује материјалним доказима. Међутим, пошто је научна база и логистика још увек била изузетно неразвијена, ове одредбе у пракси нису имале такав значај какав је законодавац декларисао. У пракси су и даље доминирали лични докази, нарочито признање окривљеног и законодавац даје скоро слободне руке суду да до тога дође.

2. Утицај учења о *corpus delicti* на доказивање кривичних дела у средњовековном кривичном процесном праву

Институт *corpus delicti* је у суштини био уступак притиску све снажније грађанске класе у правцу заштите окривљеног. Њиме је требало ограничити самовољу феудалног суда у погледу могућности вођења поступка против одређених лица и ограничења њихових права. Институт *corpus delicti* је постављао услове за даље вођење поступка и драстичног ограничења права појединаца. Међутим, због бројних изузетака од обавезе утврђивања *corpus delicti*, ова заштита је само декларативна.

Све до XVII века, истрага (*inquisitio*) је на основу Каролине била јединствена. У то доба се почела делити на генералну и специјалну инквизицију. У основи је била идеја о подели бића кривичног дела на објективне и субјективне елементе. Објективни елементи би се утврђивали у току генералне, а субјективну току специјалне инквизиције. Збир сазнања и доказа објективног карактера прикупљених у току генералне инквизиције (који се још не води против одређеног лица) формира *corpus delicti*. Он је требао аутоматски указати на личност учиниоца. Након тога би се поступак наставио истрагом упереном против одређеног лица у форми специјалне инквизиције.

Corpus delicti је значајан институт феудалног кривичног поступка и складу са другим институтима феудалног процесног права довео је до следеће конструкције доказног поступка:

1. стварање уверења на основу трагова и предмета о томе да је дело стварно извршено

2. из чињенице да је дело извршено и њених околности се изводи закључак о личности учиниоца.

Треба међутим напоменути да су сви поступници са краја XVIII века обавезно спровођење генералне инквизиције прописивали само у односу на *пошћене људе*³. Лица на лошем гласу, луталице, кажњавана лица и сиромашни су могли бити увучени у фазу специјалне инквизиције и *без сивар-*

³ О томе видети законску одредбу ССТ на стр. 197 под Ц/1

ној утврђивања *corpus delicti* и повргнути разним мерама и ограничењима везаним за ту фазу поступка.

У таквим случајевима шема доказивања постаје обрнута.:

1. околности везане за личност осумњиченог су сматране утврђеним (кажњаван, на лошем гласу, луталица, сиромаша итд.) и на основу тога

2. закључује се да је он учинилац.

Феудално процесно право је детаљно прописивало дужности судије у погледу утврђивања *corpus delicti* који се могу сумирати на следећи начин:

1. ако је иза извршеног дела остало трагова или предмета, истрага треба да почне на лицу места,

2. слање вештака на лице места,

3. регулисање формалне (заклетва) и материјалне стране вештачења (набрајање задатака најчешће коришћених вештака),

4. записничко фиксирање активности на лицу места.

Феудални законици су поред прописивања општих правила, детаљније регулисали мере које је суд био дужан предузети у погледу начешћих кривичних дела која остављају трагове. Посебна пажња је посвећивана

-убиству

-тровању

-крађи и разбојништву.

Специјална инквизиција је била усмерена против већ познатог осумњиченог и била је детаљно разрађена у теорији и законодавству кривичног поступка XVIII века. Био је предвиђен следећи редослед радњи:

1. Поуздано утврђивање идентитета осумњиченог

2. Преглед и претресање тела, одеће и стана осумњиченог

3. Сумарно саслушање окривљеног

4. Детаљно саслушање окривљеног по оптужним тачкама.

Учење и законска регулатива *corpus delicti* и поделе истраге на два дела у XVIII веку је била изразито динамично. Напори су били усмерени на изградњу и јачању квалитативних разлика између генералне и специјалне инквизиције⁴. Упркос тим настојањима, подела истраге на два дела је напуштена у XIX веку.

ССТ се је био достојан репрезентант ових тенденција. О томе видети даље. У излагањима које следе држаћемо се редоследа излагања законске материје Законика, без обзира што оно често не одговара савременим стандардима.

Прво лице јединине у тексту, односи се на законодавца, царицу Марију Терезију.

⁴ О томе више: Katona, G.: *Bizonyitási eszközök a XVIII és XIX században*, Budapest, 1977. стр. 63-64.

II. ОДРЕБЕ ТЕРЕЗИЈАНЕ О CORPUS DELICTI

А. „ОПШТИ ДЕО”

Првих 8 параграфа 26. главе, баве се неким општим питањима corpus delicti ,и чине неку врсту “општег дела” .

1. Појам corpus delicti ⁵

Данас појам corpus delicti означава разне телесне ствари-предмете који служе као доказ о извршеном кривичном делу или кривици одређеног лица.Најчешће су у питању средства извршења или предмет на којем је извршено кривично дело, али то може бити и сваки други предмет који доказује постојање кривичног дела или учешће неког лица у том делу.Према томе, сви предмети који представљају трагове кривичног дела.У овом смислу се овај израз користи у криминалистици и кривичном процесном праву.У материјалном кривичном праву под corpus delicti подразумева се укупност свих елемената једног кривичног дела,које се у теорији означава термином “*биће кривичног дела*”⁶ .

Према ССТ ,под појмом corpus delicti ” *подразумева се доказ и пријава о извршеном кривичном делу* ⁷ ”.Даље одредбе настоје ово прецизирати

2. Подела corpus delicti

Подела corpus delicti је значајна смерница у том погледу.Наиме по ССТ , corpus delicti може имати *формални* или *материјални* облик.Првим се означава «*уверење у њравном смислу о извесности или стварности извршеног дела*” . А у другом смислу она значи збир трагова,средства и споредних околности тј.објективних околности на којима се може засновати закључак о вероватном, стварно извршеном делу.Формални corpus delicti је имао извесне заједничке црте са глосаторским појмом “*veritas delicti* ” и означавао извесност у погледу чињенице да је дело извршено.

Због тога ,следи даље објашњење ,утврђивање corpus delicti “*није ништа друго,до уредно судско исцраживање извршеног дела*”⁸.”

⁵ ССТ art.26.par.1.

⁶ Pravni leksikon,Beograd ,1970 ,стр.134.,исто тако и Pravna enciklopedija ,Beograd,1985.стр.187

⁷ “Durch da corpus delicti versteht sich Beweis und Anzeige einer begangenen Missthat. “

⁸ Isto , par 2.

3. Правни значај *corpus delicti*

Након појмовног одређивања и поделе *corpus delicti*, ССТ декларише важну процесну улогу *corpus delicti*. Његово утврђивање је у *“свим случајевима злочинска ствар пре неопходно, јер без откривања и извесности о делу суд не може прећи ни на специјалну инквизицију, а још мање изрећи саму осуду”*. Због тога, је по ССТ, *corpus delicti* *“основа за даље истраживање у свим кривичним стварима”*. Тј. формирање *corpus delicti* је процесни услов наставак истраге против конкретно одређеног лица у форми специјалне инквизиције. Одвајање генералне и специјалне инквизиције је било у чврстој вези са учењем о *corpus delicti*. Институт који су глосатори означавали као *“veritas delicti”* је познавао већ и *Praxis Criminalis*, једна од претходница ССТ, али је још прибројавао специјалној инквизицији и тај део поступка називао *“иосиујком стварања уверења о истини иосиујком corpus delicti”*⁹. Каснији развој је довео до става, да је утврђивање *corpus delicti* задатак генералне инквизиције. Дакле, без утврђивања *corpus delicti* бар у принципу, из фазе генералне инквизиције, која се не води против конкретног лица, већ се води због дела (*in delicto*), а ради проналаска осумњиченог, поступак *не може ићи даље* и прећи у фазу специјалне инквизиције која се води против одређеног лица.

Ово је веома значајно за положај окривљеног. Била је гаранција да се поступак против њега не може наставити на основу неких слабих индикација (гласина и сл.). Међутим бројни изузеци од обавезе утврђивања *corpus delicti* знатно слабе управо овај гаранцијални аспект.

Крајем XVIII века обим и значај *corpus delicti* као правног института се смањује продором позитивистичког схватања доказа и доказивања.

4. Хитност утврђивања *corpus delicti*

Из горе реченог следи да је примарни задатак суда, да након сазнања за кривично дело, што пре утврди *corpus delicti*. Према ССТ *“неопходно је пре свега ићи сазнање да ли је дело извршено сагласно кривичној пријави. За то је сваки крвни суд (Blutgericht), на чијој је иницијативи извршено једно или више кривичних дела, дужан одмах, пре даљих истраживања, без обзира на то да ли се учинилац сам пријавио и све сам добровољно признао, истражити corpus delicti, и то: прибавити одређене обавештења да ли је дело стварно извршено, наиме, да ли је тај и тај у то време на том месту убијен и на који начин? Да ли је неком нешто новац, стока и слично.”*¹⁰

⁹ Praxis Criminalis, Art XXII. par.3.

¹⁰ Исто, par.3.

Ако је дело учињено изван територије суда ,он мора без одлагања обавестити месне власти да би они истражили дело са свим околностима.¹¹

5. Разноликост *corpus delicti*

На утврђивање *corpus delicti* одлучујући утицај има да ли је у питању дело које оставља уочљиве телесна обележја(*delicti facti permanentis*) или не(*delicti facti transeuntis*).

Законодавац упозорава суд ,да су кривична дела разноврсна, па се “ *corpus delicti* не може утврђивати на исти начин код свих кривичних дела. Суд треба да има виду, да ли се ради о таквом кривичном делу, у након чије су извршења остала телесна обележја, које се могу чулом вида ојазити, као што су убиство, крађа, њебина или слично, или о таквом делу чије извршење није резултирало телесним односно видљивим обележјима, као што су бојухуње, и сл.”¹²

Формални *corpus delicti* се морао утврдити у оба случаја ,разлика је била у доказним средствим. “Материјални *corpus delicti* ” су били важни за кривична дела за којим остају” телесна обележја”. *Corpus delicti* на основу трагова и предмета прошлог догађаја је утврђиван на основу закључака по правилима формалне логике.¹³

6. Обавеза изласка на лице места и предузимање прегледа, очевида и увиђаја

У случају када извршено кривично дело оставља за собом “*телесна обележја*”, суд је “*дужан да хитно иницира и предузме преглед и очевид*¹⁴ и да због тога пошље заклето судске особе на то место(где се налазе-Ф.И.) са наредом, да над постојећим обележјем, телом, средством, предузму увиђај и да тачно истраже све околности и прилике и сва своја ојажња унесу у записник који се води о тим радњама”.¹⁵ Предвиђа се дакле обавеза суда да у случају када постоје неки материјални трагови и предмети кривичног дела предузме преглед и увиђај на лицу места и да о томе састави записник.

7. Изузетак од неопходности *corpus delicti* за даљи поступак

Предвиђено је ,како треба поступити ако би неки “*телесни знаци били изгубљени, скривени, унишени и зато судски увиђај више над њима не би*

¹¹ Исто, пар. 4.

¹² Исто, пар. 5.

¹³ ССТ Art. 27. пар. 2.

¹⁴ Није објашњено да ли има и каква је разлика између прегледа, очевида и увиђаја.

¹⁵ Исто, пар. 6.

могао бићи извршен”. Тада је “довољно, о некад њосиојећим обележјима саслушајти два, или ако их нема, довољно је саслушајти једној заклейој и добронамерној сведока о њима, узетии дејшалан исказ и шо корисиии умесшо corpus delicti за љредузимање или насшављање сшецијалне инквизиције”.¹⁶ Значи, када није могуће предузети увиђај, јер трагова и предмета више нема, corpus delicti се заправо и не утврђује, већ је довољан и исказ два или пак само једног “заклейој и добронамерној” сведока о њима, који тада замењује corpus delicti и поступак се може наставити.

8. Поступак у случају непостојања „телесних знакова”

У случајевима, када “извршено дело није остшавило за собом “штелесне знаке”, о делу се не захшјева више сазнања, нешо шшо су нашања и усмене љријаве, на основу којих један разуман и часшан човек може извући мудар закључак да у дашом случају није љосшуйљено исшравно”. То значи да у случају строго кажњивих кривичних дела, где по правилу нема материјалних трагова (нпр. богохуљење и сл.) за вођење поступка су довољне разне гласине и нагањања.

ССТ даље даје инструкције суду, како да поступи у погледу “дела која су извршена у шшјносшш, која се не моју исшражшшш сшшцањем сазнања о њима, нишш љуштем саслушања сведока о њиховом нешосредном виђењу или ошажашу љуштем слуха, и нишш љомоћу друшх, веровашних околносшш”. Суд је и тада обавезан, да “љријаве, шшсмене исшраве или сазнања исшражи сашласно љрошисима и ако има расшоложивих сведока”¹⁷, да их шшемељно саслуша”.¹⁸

Б. „ПОСЕБНИ ДЕО”

Други део ове главе регулише поступање судова у односу на corpus delicti, у погледу “злодела која се чешће врше” тј. у питању је “посебни део” одредаба о corpus delicti. «Пошшо крвни судови добијају јасну дужносш да ушврде околносшш везане за corpus delicti и да љуштем шшоа околносшш извршеној злодела љравно уобличено исшраже, шшоком даљеј шшексша биће изложена љравила за љосшуйање љоводом злодела која се чешће врше, и шо љрво за она која остшављају видљиве знаке за собом, а љошом и за шшаква шде овакви знаци недосшшају».¹⁹

¹⁶ Исто, пар. 7.

¹⁷ Вероватно се мисли на сведоке који нису очевици.

¹⁸ Исто, пар. 8.

¹⁹ Исто, пар. 9.

Даљи текст Законика прописује конкретне обавезе суда у погледу утврђивања *corpus delicti*, односу на кривична дела која су чешћа у пракси. Треба додати, да су код сваког прописаног кривичног дела, у посебном делу Законика, прописана посебна упућивања о поступању у вези тог кривичног дела.

I. Кривична дела која оствљају „видљива обележја”

ССТ се прво бави кривичним делима који *“остављају видљива обележја, зајим у погледу оних која не остављају видљива обележја”*.²⁰ У одредбама које следе ССТ заправо прописује и уређује посебне случајеве вештачења, обдукције, ексхумацију и друге важне институте поступка.

1. Убиство

ССТ се бави највише овим кривичним делом у погледу регулисања *corpus delicti*. Обимност је разумљива због значаја дела, поред тога уз ово кривично дело су прописане и одредбе о вештацима, обдукцији, ексхумацији и сл.

1.1. Обавезно одређивање вештачења, број вештака, предмет вештачења и садржај извештаја

Ако је извршено убиство, законик прописује, да је суд обавезан ангажовати два *“лекара за тело”*, или једног за *“ране”* другог *“за тело”* или једног лекара и *берберина*. Они треба да изврше преглед и обдукцију леша а судски писари да све бележе у записник. Поред тога, лекари(и берберин!) треба да поднесу писмени извештај који се уноси у записник. Прописано је шта све треба да садржи извештај:

“У случају убиства, када је после извршене дела поред тела остало и средство у виду corpus delicti, суд је пре свега дужан: упућивати потребно судско особље са записничарима заједно са два лекара за тело или једног лекара за тело и једног лекара за ране или два лекара за ране или у недостатку два, бар једног искусног лекара за ране или берберина²¹ на место где се рањено лице или лице у несвесном налази”. Они тамо потом “треба да прегледају рањено или убијено лице, утврде ране, ударце и особине удара и оштећења”. Ако је повређени већ мртав извршиће обдукцију” ошвориће тело и неурисрасно утврдиће место повреда, њихову дубину и ширину и описаше и друге особине повреде. Присушно судско особље то све треба

²⁰ Исто, pag. 9.

²¹ У недостатку образованих лекара, бербери су пружали медицинске услуге (зашивали и превијали ране, вадили зубе итд.).

*верно да њренесе у записник “ У записник треба преписати и приложити “ њисмени налаз лекара за њело и ране и берберина са њрилозима о њоме да ли је и збој којих разлоја рана била или није била свакако смрњоносна. У случају да се лекари не моју сањласињи у њојледу узрока смрњи и у случају друје сумње, мора се ањајсовати медицински факулњетњи ради давања сњручној мишљења”.*²²

После обраде леша односно повређеног, вештаци треба да се усредсреде на средство извршења: “У даљем њоку увиђаја збој убисњива или нашошења њелесних њовреда њреба уњврдињи чиме је њовреда нанења. Ако је њо био хињац (из вањреној оружеја –И.Ф.), њада судско особље њреба да уњврди не само дањину њуцања већ и особине хињца. Ако је средсњво мач, сабља, кама, нож или нењињо друје, са чиме се њовреда може нанењи, њреба исњињати да ли је бањ њим средсњвом нанења њовреда. Након њоја налаз оњисањи. На крају, ако је средсњво било камен, моњка, дрво, њињка и слично, њихове особине њреба уњоредињи са раном”. Затим ССТ поставља питање²³: “Шња ако средсњво којем је извршено дело није на расњолајању и њојави се сумња да ли је (њрењињосњављено средсњво –И.Ф.) њодобно да њроузрокује смрњи? “ Законик прописује , да таквом случају треба трагати за сведоком и “ ,уколико се нађе добронамеран сведок који ће оњисањи средсњво као њакво и њакво, на основу оњиса њреба нањравињи њриближно слично средсњво и ако се сведок закуне да је нањрављено средсњво слично сњварном али изњубљеном средсњву, њему њреба њоклонњињи њуну веру”.²⁴

ССТ даје важна упутва за поступање у случајевима насилног лишења живота , којима се ублажава обавезност увиђаја. Наиме “ у евидентњним, очњледним случајевима, њде је сазнање о неделу јасно, њрењлед није нењходан, ” али да разне околности не би остале незапажене, ипак се може предузети.

Друго, ако је” неко на њрикривен начин убијен и бачен у воду, или је њело сњаљено, или на друје начин њоњњуно унињињено, ња је увиђај немоњћ, њада је за corpus delicti довољно, да је лице несњало и да је сумњиви учинилац оњњеређен јаком сумњом нечасној њонашања, ” Дакле, кад се corpus delicti не може формирати увиђајем, довољно је да се пронађе неки “сумњиви елемент” :раније осуђивано, лице на лошем гласу и сл. или да је на то лице указивано као учиниоца у неком другом случају убиства , па да се оформи corpus delicti .

²² Исто, par.10.

²³ Данас је сасвим неубичајена законодавна техника излагање законске материје у форми питања и одговора.

²⁴ Исто, par.11.

1.2. Посиуџак са неїознаїим лешом

У овом параграфу је прописан и поступак са непознатим лешом:

“Ако се нађе леш, без да се зна да ли се сам убио или је њо учинило друго лице, или је њриродна смрї у њиїању, њада се увиђај мора ѡредузе- њи, њонајуре ако су остїали ѡраїови насилної лишења живоїа.”

За решавање случајева насилне смрти основни је услов идентифика- ција жртве. ССТ прописује поступак за идентификацију у случају да је леш непознат: *“Ако је леш неїознаї, ѡреба ѡ изложїи на неколико дана на неком јавном месїу и ѡако добро исїражїи све околностї везане зе ѡкојної, нарочїиї оне у којима се нашао країко ѡре ѡроналаска”*²⁵.

1.3. Посебна ѡравила за ѡсиуџање у случају сумње на ѡровање.

Предвиђена су посебна правила поступања суда за у случај сумње на тровање: *“Ако је неко оїтровом убијен или му је здравље нарушено, судско особље и лекари у расветїљавању дела морају обраїиїи ѡажњу нарочїиї на знаке ѡровања, да ли је ѡкојник надувен, ѡлав и сл., исїом брїом мора- ју оїкриїи и исїражїи: на шїа се убијени жалио, да ли је био сло- мљен? Које или чему корисїи њеїова смрї, како се ѡнашао ѡре смрїи, и какви ѡраїови унуїрашњеї или сїољної ѡровања су остїали. Где и колико оїрова је ѡронађено, какве је јачине оїров и какве особине има? О свему ѡме ѡреба салушашїи сведоке који имају сїручна знања о њима”*²⁶

ССТ је прописао да пронађене сумњиве супстанце *“ради ѡробе, ѡре- ба даїи живоїишњи као шїиї је ѡас или мачка, да би се моїло уїврдиїи како делује, а ѡреостїали део након ѡїоїа ѡриложїиї акїима исїраїе.”*²⁷

1.4. Посебна ѡравила за чедоморсїво

Ако се јави сумња на чедоморство, Законик обавезује суд на следеће: *«ѡред ѡре наведених околностї, код мрївої деїеїа ѡреба узетїи у об- зир, да ли је дошао на свеї на време, у ѡриродном сїању са нокїима на рукама и ноїама и косїем на ѡлави и у иначе уобичајеном облику, да ли се оїажају знаци насиља, ѡособно на ѡрудима, враїу и на ѡлави? Како излєда ѡуїчана врїца; да ли је ѡриїојена, одсечена, исчуїана и сл. Ако се не расїо- лаже са мрївим ѡелашцем или ако довољно сумњива особа није вољна ѡризнаїи родїиїељсїво, суд је обавезан да нареди да ѡајни део шїела сум- њиве жену ѡреїледају заклейїа, ѡошїена и сїручна бабица или сїарија*

²⁵ Исто, пар. 12.

²⁶ Тј. вештаке. Међутим, треба имати у виду да ни они нису могли одговорити на нај- већи број питања, јер до развоја токсикологије долази тек у другој половини XIX века.

²⁷ Исто, пар. 13.

жена («мајрона»), да би утврдили да ли су видљиви несумњиви знаци ско-
рашњеј порођаја.²⁸

1.5. Ошћиа правила вешћачења код убистџва

После оваквог егземпларног набрајања, ССТ прописује нека ошћиа
правила која се односе на вештаке у случајевима лишење живота где је
главно доказно средсво увиђај, а који треба да обезбеде објективност ве-
штака и наводи: »Иначе, у случајевима лишења животоа, у којима се ишћира-
живање дела и околности своди у главном на увиђај, шћреба шћошћоваиши
следећа правила.²⁹

Лекари који ће извршиши шћрелед, чије се шћручно мишљење шћрилично
изрицања шћресуде најчеће узима у обзир, шћреба да буду увек разумни и за-
клеши за кривичне случајеве, дакле, ако шћрейходно нису заклеши за кривич-
не шћвари од шћране државних орћана, шћреба да шћоложе заклешиу шћред
крвним судом или изасланом комисијом, да ће у дашћом шћредметиу шћрема
свом најбољем знању и савесиши верно и без шћримисли ишћуниши ду-
жност».³⁰

У даљем тексту још једном се наглашава дужност суда да поступа у
складу са одредбама Законика: »У шћредметиима убистџва, шћровања или че-
доморшћва у којима шћреба шћредузети шћрелед за које је наш садашњи за-
кон шћроишао ошћише шћравне смернице, и крвни суд шћреба најшћирожије да
се држи иншћрукција из пар 2.»

Законодавац после прописивање обавеза суда, обавезује и вештака,
на нешто што је и данас веома актуелно:

» Поред шћоа жеља нам је³¹

Да и шћре шћоменуи лекар, који ће биши одређен за извршење шћреледа,
као и медицински факулшћей у шћособним случајевима, у свим шћредметиима,
када се од њих шћражи шћручно мишљење, буду дужни да изложе своје
мишљење, са навођењем узрока (онои шћшо вешћаче-И.Ф.), јасно, добро
образложено, и верно, без коришћења нејасних или сумњивих израза, и да у
шћошћуности буде ошћклоњена ириширајућа и лоше схваћена самилосиши и
без осврћиања на шћо, какву казну може очекиваиши инквизиши³² и ако би о
конреином случају били два шћиша шћишћани, никад да не измене своје шћрей-

²⁸ Исто, пар. 14.

²⁹ Исто, пар. 15.

³⁰ Исто, пар. 16.

³¹ Исто, пар. 17.

³² Изгледа да су вештаци због нељудски телесних и смртних казни невољко сарађива-
ли са судом. Вероватно је сличан проблем постојао у погледу обезбеђења сарадње свеште-
ника. О томе видети и фусн. 39. и 51.

ходно мишљење, без да наведу добре разлоге за измену и одсјуцање од ранијег налаза». ³³ Тј. у свом китњастом стилу законодавац тражи од вештака да своје мишљење изнесу јасно, образложено и да на њих не сме утицати, каква казна прети оптуженом. Уједно обавезује вештаке да наведу разлоге ако измене своје мишљење.

1.6. Забрана сахрањивања леша док се не обави преглед.

Ради спречавања изигравања разних обавеза прописаних овим одредбама, законик строго наређује да се у случају сумњиве смрти, леш не сме сахранити док се не изврши преглед:» да нико под итерешом итешке одговорности не сахрани покојника који је изненада умро, или који је насилно лишен живота, или постоји само сумња у погледу погубљења, нишњи дозволи сахрану леша, пре него што крвни суд, на основу пријаве итаквог случаја, не спроводе преглед или увиђај и не изда дозволу за погреб».

Но строги пропис се одмах и ублажава, због могућих објективних тешкоћа које отежавају или онемогућавају његово спровођења:» Ако је суд удаљен од леша, а према околностима се не може чекајти на дозволу, итакав случај се може пријавити и код месног органа власити, да он предузме преглед и изда сагласност за сахрану. Он је уједно обавезан да у сваком случају, кад нађе сумњиве околности, извешај о прегледу, као и остала сазнања одмах достави крвном суду ради даље постојука». ³⁴

1.7. Ексхумација

Може се јавити потреба да се прегледа већ сахрањени леш, и да је због тога неопходна ексхумација. Ексхумацију Законик условљава оценом суда, да је таква радња неопходна и да је објективно још могуће извршити преглед:

«Ако кривични судија оцени да је преглед већ сахрањеног леша неопходан, и ако леш није превршише дуго покојан и није се распао, ради увиђаја та треба откопати (...) обавити преглед и леш поново закопати у гроб». ³⁵

Ови детаљни прописи указују да законодавац придаје далеко већи значај материјалним доказима у односу на претходни историјски период. И даље су доминантна лична доказна средства («*confessio est regina probationem*»), али се већ наговештава све већи значај материјалних доказа у будуће. То је последица револуционарног развитка науке и технике која није

³³ Исто, pag. 18.

³⁴ Исто, pag. 19.

³⁵ Исто, pag. 20.

мимошла ни Аустрију. Нова научна сазнања су омогућавала невиђене напредаке на пољу доказивања.

Са друге стране, ове одредбе су остале најверованије на нивоу жеља, декларације или као програмски циљ законодавца, јер је на терену у потпуности недостајала логистика непходна за њихово спровођење у живот.

2. Фалсификовање новца

После убиства, Законик се бави фалсификовањем новца. Оно је увек било опасно кривично дело, али интензивирањем робног промета и новчаног саобраћаја, је још више добило на значају, због опасности за привреду и развоју. Зато је разумљиво, да се Законик фалсификовањем бави одмах после убиства.

Законик овде прописује само поступак са новчаницама сумњивог порекла и средствима за фалсификовање: *»Ако се пронађе фалсификован новац, фалсификације треба проследиити у наше уреду за новчанице или дајти на испитивање испитивачу новчанице и земаљском испитивачу и од истих захтевати обавештење или пријаву под положеном заклетвом или већ претходно положеном заклетвом. Такође треба, ако је је фалсификовање стварно извршено, одузети фалсификовани новац од оштећених лица, као и пронађене алате, печате, клише, новчанице и сл. и прикључити актима испраће.*³⁶ У делу Законика у коме су прописана поједина кривична дела, и уз ово кривично дело су прописана питања на која суд мора наћи одговор.

3. Крађа и разбојништво

3.1. Начин утврђивања *corpus delicti*

Законик сматра да се *corpus delicti* код ових дела најчешће утврђује исказом оштећеног или других лица, па није неопходан увиђај, изузев у неким случајевима:

*»ако би се радило о извршеној крађи, разбојништву, провали или наносењу штете, у таквом случају corpus delicti се утврђује утврђењем исказа ошачканој или покраденој лица, или лица која имају добра сазнања о томе, дајто под заклетвом, и због тога није неопходно изаћи, на лице места и над истим извршеним увиђај, изузев, ако је дело потпуно свеже, место је при руци, а дело је тако извршено, да се на основу њега може утврдити интензијетет принудне радње и опасности крађе».*³⁷

³⁶ Исто, пар. 21.

³⁷ Исто, пар. 22.

3.2. Посиуџак са предметима учиниоца нађених на лицу места

Ако се на лицу места нађу предмети које је извршилац оставио, прописан је поступак са њима» у случају да је разбојник, крадљивац оставио на месту извршења средстава за извршење крађе, оружје или неки други свој предмет, њих треба допремити у руке власници који ће их предавати и описати, па ако лојов призна за ње ствари да су његове, био тим сигурнији у погледу истинитости његовог признања»³⁸.

3.3. Посиуџак са предметима сумњивој порекла и намене пронађене код осумњиченог

Прописан је поступак ако се код осумњиченог нађу неки предмети повезани са кривичним делом:»Ако би се код осумњиченог пронашла украдена имовина, лажни кључеви, чекић, клешта за ломљење брава и слична средства за проваљивање, а не може доказати да су пронађена средства код њега доспела по законитој основи»³⁹, они ће се одузети.

3.4. Посебна правила за средства за фалсификовање

На овом месту се прописује и поступак са пронађеним средствима за фалсификовање:»У случају да је извршено дело фалсификовања, ако се пронађу фалсификован печат, исмо, вага, тега и слични предмети за које је вероватно да их је учинилац користио, и они ће се слично пронађеним инструментима и предметима, одузети за corpus delicti и прикључити актима испраће».⁴⁰

3.5. Утврђивање штете настале кривичним делом

Законик се пуно бави питањем утврђивања штете настале кривичним делом. Прописује змеђу осталог да је оштећени дужан дати изјаву под заклетвом о висини штете и да нико није ослобођен сведочења о висини штете, чак ни духовна лица.

«Онај коме се десила штета сам, или уместо њега, други блиско лице које има добра сазнања о штети, обавезан је увек дати неопходна обавештења и обавезан је о штети њеној вредности и врсти и начину наносења дати исказ суду, па и да положи заклетву. Од исказа о штети под заклетвом, у случају иначе сprovedеног доказивања, нико није ослобођен, већ се примереном принудом увек може принудити на то, а иакође обавезати на накнанду судских трошкова који су настали његовим одбијањем и према

³⁸ Исто, pag. 22.

³⁹ Исто, pag. 22.

⁴⁰ Исто, pag. 23.

околностима суд треба да нас обавести о таквом ометању правосуђа. У случају да «у недостижку исказа других лица о томе да је дело стварно извршено, као и о околностима дела, броју и особинама одузетих средстава и других предмета или стварној вредности начињене штете, треба саслушати духовно лице, за тај случај ми милосиво прописујемо, да ради искорењивања зла и ометању оштећења благодети, световна власти на основу тој исказа духовника треба да утврди истину, (без обзира на узрок и последицу: какаву казну треба изрећи), а (духовна лица –И.Ф.) изражену информацију или сведочење, дужни су дати писмено⁴¹ и у целости изнети без обзира на њихов став прошив телесне или смртне казне уз свештеничку част и веру⁴². Духовни суд, према његовој месној надлежности, на захтев (кривичној суда-И.Ф.) треба да потврди такву исправу издају под вером духовној лица и у сваком случају да се духовне власти не прошиве, ако стипне захтев, да о послатим питањима узму исказ од духовних лица.⁴³

3.6. Текст заклетве код утврђивања врсте и висине штете

Прописан је текст заклетве коју полажу световна лица, код давања исказа о врсти и висини штете. »Заклетва коју полажу световна лица треба да има следећу бићину садржину: да ми је Н дана Н ове године, око Н сати, на такав и такав начин провалио, применио насиље, превару и сл. уситу на отвореној улици и тд., наситала је је Н повреда или штета, украден, одузет итд је следећи предмет, чију вредност према мом најбољем знању под заклетвом моју да проценим на износ од Н, подразумева се наравно, да један Јеврејин или лице које не припада католичкој вери, полаже заклетву на начин уобичајен у земљи где живе његови саверници, као што се само по себи разуме, да духовна лица уместио заклетве писану изјаву или судски исказ дају под свештеничком чашићу и вером и потврђују све што садржи горе изнесена формулар заклетве или иначе је потребно за испраживање дела са свим околностима, и дужни су изнети у целости истину⁴⁴.

»Такве исказе и заклетве по правилу узима крвни суд, који сироводи криминалне радње, али ако би лица која моју уружити сазнања, била подвртнућа властима других суда, њих узима тај суд. И ако би лице које би требало да дође ради саслушања и заклинања било нејгодно или ако би остојао неки други правно значајни узрок, због кога не може доћи пред суд, тада суд пре-

⁴¹ Из ове одредбе следи да су духовна лица по правилу давала исказ у писменом облику.

⁴² Изгледа да је ова одредба била неопходна јер су духовна лица избегава сарадњу са судом због сурових казни које су изрицали судови.

⁴³ Исто, pag. 24.

⁴⁴ Исто, pag. 25.

ба да пошаље 2 лица која ће заједно са судским записничарем или службеним писарем узети од једног лица захтевани исказ под заклетвом»⁴⁵

3.7. Користићење вештака за утврђивању штеће

Иако је раније прокламовано, да се штета утврђује превасходно на основу исказа оштећеног, ипак Законик прописује, да се морају користити и «стручни људи» за процену штете:

«Дакле, након што је путем исказа под заклетвом утврђен стварни износ штете, дужности је суда у таквим и свим другим приликама, где је за инструирања испрати потребно нешто прељудати, послати одговарајући судско особље ради прељуда и процене настале штете. Али да би се такав очевид што темељитије сровео, суд увек треба да одреди

да то обаве лица која по својој професији стручна за предмет и његову вредност, ако су ти људи стручни људи, који су због своје професије већ заклетви пред судом, не треба поново да полагају заклетву, већ је довољно, да свој налаз потврде са позивом на заклетву. Ако то не би могли, потстављена лице су дужна да свој утврђени налаз, процену или очевид потврде давањем заклетве.»⁴⁶

3.8. Обавеза крвног суда да све материјале приложи списима

Крвни суд, » је обавезан приложити списима не само све пријаве, списе, и исправе које припадају испрази неог и corpora delicti materialia, што су ови задњи увек подложни увиђају, ради доношња основане пресуде која следи. Ако се списи шаљу Вишем суду, или нама, нарочито у таквим случајевима, где је осмишљање инструмената, шема итд, нужно за доношење правилне одлуке о већем или мањем степену зле воље, мањем или већем степену друштвене штетности, суд треба послати све corpora delicti materialia, све што је пронађено, али ако се према околностима оцени да одаслање није неопходно, уместо тога послаће се записник законито сроведеног увиђаја или њихов веран опис.»⁴⁷

II. Поступање суда када нема «видљивих обележја» извршеног кривичног дела

После регулисања поступања суда у случајевима кривичних дела за којима остају «видљива обележја» ССТ се бави неким кривичним делима код којих таквих «обележја» нема.

⁴⁵ Исто, пар. 26.

⁴⁶ Исто, пар. 27.

⁴⁷ Исто, пар. 28.

1. Богохуљење

«Сад следе примери недела, код којих не остају телесни знаци, као што је богохуљење, које се извршава упућивањем појрдних речи Богу или његовим свецима, у ком случају уместо утврђивања *corpora delicti*, суд саслушава расположиве сведоке под заклетвом о извршеном делу и околностима, а у случају да је богохуљење учињено приказом (сликом) или је сћавлено на папир, инкриминисан приказ треба подврћи прегледу, а богохулни текстови према околностима и сћању ствари тачно истражити.⁴⁸

2. Силовање

Чудно, али ССТ и силовање прибараја случајевима где не остају «телесни знаци», иако се у великом делу одредбе о силовању управо тим «знацима» бави.

«У случају силовања, суд треба и њад наредити саслушање сведока, ако је лице које је пријавило силовање прегледала заклетва бабица и од ње је прибављен дејалаан извештај под новојоложеном или већ постојећом заклетвом, о томе, шта се на вероватно силованом лицу налази или, на њеној одећи и на месту извршења дела. При чему треба такође зајазити да ли се постојање насиља може закључити на основу покидане одеће, расчулане косе, крика који се чуо шид., или се пак, повређено лице жалило збој дела, да ли је исто неко видео, да ли се и по којим знацима може извршено дело зајазити, и уопште, ништа се не сме пројустити, из чега се може нешто утврдити од пресудне важности за тај случај»⁴⁹.

3. Противприродни блуд

У доста нејасној одредби су прописана правила за утврђивање *corpus delicti* код противприродног блуда⁵⁰.

«У случају противприродној блуда признање оној који се нашао у тајкој ситуацији, или је тако зајечен (је довољно за *corpus delicti*-И.Ф.); али у случајевима када је то била нема животиња, саслушани сведоци и не мање-пронађени знаци и усмена обавештења са пријавом дела су довољна за *corpus delicti* .»⁵¹

По овоме, за *corpus delicti* је довољно затицање на делу или признање учиниоца или жртве, односно саучесника у делу. А ако нема признања окривљеног, а «жртва» или «саучесник» у делу је «нема животиња» тада је

⁴⁸ Исто, пар.29

⁴⁹ Исто, пар.30.

⁵⁰ На маргини, у сижеу на латинском језику говори се о «содомији».

⁵¹ Исто, пар.31.

за corpus delicti довољан исказ сведока, прикупљени «знаци» тј. трагови и пријава.

4. Браколомство и родоскрвњење

Браколомство и родоскрвњење су прописана као кривична дела. Законик се овде бави само питањем како треба утврдити чињеницу ,да ли су учесници у овим делима у браку са другим особама ,односно у сродству.

4.1. Браколомство

*«Међу њим у случају браколомства ако на месту где се предузима испитања ,није познато да ли је мушкарац или жена стварно у браку, има се испитивањима из црквених књига или путем сведока да ли је обљубљена особа у браку, где је и када исти закључен и ко су били сведоци».*⁵²

4.2. Родоскрвњење

*«Сличне радње треба предузети и у случају родоскрвњења ,да се на основу црквених књига или путем сведока пре свега истинито утврди: да ли су и на који начин и у ком степену осумњичени у крвном или пазбинском сродству».*⁵³

4.3. Обавезна правна помоћ

У пракси је могло бити проблема у погледу сарадње црквених власти са световним односу на издавања извода из матичних књига које су водиле цркве⁵⁴. То је вероватно био разлог строге наредбе Законика о обавезној правној помоћи:

*«Наређујемо као правило, да када световна власт затражи верну исправу о рођењу, смрти или браку од свештеника или другој црквеној дослојника, да је овај дужан издати исправу, без испитивања чему ће служити. Али, ако суједино прештославци, издавање исправе ипак иде на штету оштите користи и сречава вршење ипаквој правосуђа који се доида Боју, па због тога није издаша, или у сваком случају када није доуштен увид у оригинал црквених књига, о ипаквим одбијањима треба без одлагања обавешити наш Врховни суд ради помоћи и санкционисања».*⁵⁵

⁵² Исто, pag. 32.

⁵³ Исто, pag. 33.

⁵⁴ Изгледа да су због сурових, нељудских казни духовна лица нерадо сарађивала са судом. Отуд вероватно одредба да је «свештеник дужан издати извод без испитивања чему ће служити».

⁵⁵ Исто, pag. 34.

Ц. ПРОПИСИВАЊЕ ОПШТЕ ДУЖНОСТИ СУДА ДА УТВРДИ СВЕ ОКОЛНОСТИ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

1. Дужност суда да истражи све околности кривичних дела

Законик наглашава важност истраживања свих околности кривичног дела и обавезује судове на то:

«На крају, желимо кривичне судове уопште обавезати, да се при испитивању corpus delicti код свих криминалних случајева не усредоточе само на дело нешто и да сагледају све околности важне за дело, као што су место и време (извршења) итд. , како због дела како због учиниоца само: често јуно зависи од тога да ли је дело извршено дању или ноћу, на посвећеном, слободном или пак само на лошем месту, на прикривен начин или на отвореном јусти, улици или у кући, ситану најаднушто, са или без насиља, са или без помагача, итд., да ли је извршилац лице које је претходно сумњичен за многа зла, или је (са) први јусти, или је (учињено) од стране неразумној, малолетној, тосиодина, грађанина или поданика, слуге, или пријатеља, дејетца, жене или мужа. Исто тако, да ли је учинилац показао искрено, неизвештачено покајање или, да ли је то показао под утицајем судске принуде током испита и затвора?»⁵⁶.

Међутим, обавеза се одмах ублажава у погледу бројних учинилаца и кривичних дела:

*«Такође треба имати у виду, да код окорелих сеоских крадљиваца, сецикеса, уличних разбојника и убица, није нужно испитивање свих (њихових) тежких крађа, разбојничкава и стварних убистава, осим ако за то нема посебних разлога, , јонајуре, ако се пита (дела) за прошло време нису могла још јуно испитивати и, ако су и без тога, (њихова) најтежа и најтежа дела већ испитивана. Према иначе важи правило, ако је један учинилац извршио више кривичних дела запрећених смртном казном, у погледу сваког се мора уситановити цорјус деликити, осим ако би то изискивало **превелик утешак времена.**»⁵⁷*

Ово је доста нејасна али веома значајна одредба. Из ње следи, да суд у великом броју кривичних дела и учинилаца заправо и *није обавезан* утврђивати све околности дела (тј. corpus delicti), осим ако за то нема неког *посебног разлога*, и ако су најтежа дела неког учиниоца већ истражена. Изузетак је да, се corpus delicti мора утврђивати за *свако* кривично дело запрећено смртном казном, осим ако би то изискивало *превелик утешак времена!*

⁵⁶ Исто, pag.35.

⁵⁷ Исто, pag.36.

2. Дужност других органа власти да утврђују *corpus delicti*

Законик задужује суд (крвни или земаљски) да утврде *corpus delicti* или евентуално да то повере другом суду и забрањује локалној државној власти да преузме надлежност крвног суда. Али, законодавац признаје да су објективне околности често такве да се не може чекати на реаговање надлежних судова. Због тога, предвиђа и изузетке. У другом делу, на супротно првом делу одредбе, не само овлашћује већ и обавезује локалне органе власти да у случају када прети опасност од одлагања предузму све неодложне радње и о свему обавесте крвни суд.

*«Ван сваке сумње је да крвни и земаљски судови у случајевима злочинстава морају сами утврдити corpus delicti, или поверити другом суду, дакле другом локалном органу није дозвољено да преузме надлежност крвног суда. Понекад се међу њима може десити, да о делу или важним околностима, о моћним особностима код убиства, чедоморства, итд., зајем код самоубиства као и у итд. случајевима, исказ треба да да странац на пројашивању, или смртно болестан сведок. Утврђење corpus delicti (у итд. случају-И.Ф.) не треба одлагање већ најраније, све околности указују на то, да се исти без икаквог губљења времена мора утврдити, јер би иначе његово пројашивање спречило или најмање продужило истражување, ради његовог суђења за криминалне случајеве, наређујемо, да у овим и сличним случајевима, где је крвни суд стварно удаљен, и у итд. случајевима дела прети опасности од одлагања, може постојати и локална власт и прикупи све што је неодложно потребно за расветљавање и доказивање дела, и на ово није само овлашћен, већ је по сили овог нашег закона и обавезан, а утврђење corpus delicti и узете сведоче исказе обавезан је да пошаље надлежном крвном суду ради даљег истражувања. Ако крвни суд при утврђивању corpus delicti уочи неки недостатак или прекид, он може итд. или сам истражити или итд. уобичајених дојаса итд.»*⁵⁸

III. Закључак

Из изложених се види да је ССТ посветила посебну пажњу утврђивању *corpus delicti*, што и не треба да чуди, јер је њено формирање у принципу било услов да се из фазе генералне инквизиције пређе у фазу специјалне инквизиције. Ако је она утврђена, завршена је фаза генералне инквизиције, која није вођена у принципу против одређеног лица већ поводом било каквог сазнања за кривично дело и са циљем да се утврди да ли је оно стварно и извршено. Утврђивањем *corpus delicti* потврђује се почетна сум-

⁵⁸ Исто, пар. 37.

ња и могла је започети следећа фаза кривичног поступка (специјална инквизиција) која је сад већ уперена против одређеног лица. Обавеза утврђивања *corpus delicti* је било од изузетне важности за окривљеног. То је онемогућавало да се поступак настави на основу којикаких гласина и других непоузданих информација. Али управо ову гаранцијалну страну слабе бројни изузеци. Тако је поступак у великом броју случајева могао бити настављен и без чврстих доказа, на основу гласина, лошег гласа, ранијих сумњичења и сл. Пада у очи неадекватан начин штедње драгоценог судског времена. Чак и у погледу најтежих кривичних дела, запређених смртном казном, под одређеним условима, суд је био ослобођен утврђивања *corpus delicti*, ако би то захтевало знатан утрошак времена. Бројни изузеци од обавезе утврђивања *corpus delicti* су иначе слаб положај окривљеног додатно слабили.

Законик је предвидео бројна правила утврђивања *corpus delicti* и исто толико бројне изузетке, који су ослобађали суд ове дужности.

Одредбе о *corpus delicti* су важне не само због значаја овог института за тај тип поступка већ и због тога, што су њима, додуше у ембрионалној форми регулисани и бројни важни процесни институти, као што је увиђај, обдукција, вештачење итд. који су временом еволуирали и добили такве форме које данас познајемо. Ове одредбе указују и на то, да је законодавац осетио да ће материјални докази имати све већи значај за доказивање у кривичном поступку.

*Ištvan Feješ, Ph.D., Full Professor
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad*

Constitutio Criminalis Theresiana – Corpus Delicti

Abstract: *The paper is divided into three major parts.*

In the first part the author deals with the emergence of inquisition procedure and the importance of the institute of corpus delicti for this procedure. The paper emphasizes that one of the principle reasons for the introduction of the inquisition procedure was the need to entrust the state with prosecuting criminal offenders. Commencing the procedure ex officio, by state organs enabled for systemic and efficient fight against criminality. The procedure was commenced by the court ex officio after getting hold of information that a crime was committed. By establishing corpus delicti it was confirmed that the act had really been committed, and the process could proceed from the general phase of inquisition process to the special phase, to the phase where the inquisition was conducted against a specific person.

In the second part the provisions of Constitutio Criminalis Theresiana on corpus delicti are presented. They are very detailed and often casuistic, foreseeing a number of rules and exemptions. In these provisions, in its embryonic form, a number of important procedural institutions as inspection, expertise and like are regulated.

The third part is the conclusion.

Key words: *Theresiana, corpus delicti*